

ANNOTATIONES

ad præcedentem Orationem.

Quoniam permulta ad genus & originem defuncti celeberrimi Collegæ nostri HENRICI THEODORI PAGENSTECHERI pertinentia à nobis in ipsa Oratione studio prætermiffa sunt, quæ videlicet melius legentium oculis exhiberi, quam vel attentiffimæ concionis auribus inculcari possunt, ideo nonnulla memoratu digniffima ad ulteriorem eorum, quæ diximus, lucem & confirmationem, tum & alia quædam fortassis non injucunda hic annectenda censuimus. Multis variarum cognationum & affinitatum circumstantiis ambagibusque, quarum ampliffima descriptio cum iustis quoque documentis & narrationibus nobis ad manum est, recisis, ea, quæ potiffima sunt, ipsosque Viri clariffimi Majores tangunt, in compendium redigemus.

Pag. 10. lin. 24. *Alexandrum Arnoldum Pagenstecherum, primum* &c. Insignis hujus Antecessoris, quo Parente gavifus est clariffimus quondam Collega noster, vitam ac merita descripsit Vir doctiffimus *Adamus Menso Ifneckius*, Historiar. & Eloquent. in Academia Groningana Professor, Oratione funebri ibidem proximo post ejus obitum anno 1717 in lucem editâ; unde procul dubio Auctores der neuen Zeitungen von gelehrten Sachen notitiam suam hauserunt, sicut inde iterum Vir cl. *Christianus Gottl. Föcherus* im allgemei-

nen Gelehrten Lexico materiam decerpfit. Sed etiam ipse hic *Alexander Arnoldus Pagenstecherus* plurima de origine, vita fatisque suis ac studiis attigit in luculentissima Oratione, quam *Memoriam Bockelmannianam* appellavit, quamque olim Groningæ anno *MDCCXCIV.* a. d. v. Kalend. Quintil. in auspiciis ordinariæ ibidem Juris Professionis habuit, ac deinceps *Johannis Friderici Bockelmanni*, Heidelbergensis ac Leidensis Antecessoris, sui simul popularis ac quondam etiam Doctoris, *Juri publico Imperii Romano-Germanici* à se iterum edito adjungendam curavit. Ejus hinc tanto libentius mentionem facimus, quia plurima illic singularia ad Pagenstecheranas non modo cognationes & affinitates, sed etiam ad hujus Duisburgensis Academiae notitiam egregie facientia occurrunt, præter alia scitu jucundissima has & vicinas regiones spectantia, quorum Vir ille celeberrimus mirificus ac verè curiosissimus indagator erat.

Pag. II. lin. I. *Henrici Schluiteri, Judicis & Quæstoris Gronoviensis &c.* Ita in Oratione Cl. *Isinckii* modo memorata hunc Collegæ nostri Avum maternum deprehendi nominatum. Sed in Manuscripto Viri illustris *Guernerii Justini Pagenstecheri*, Procancellarii quondam Hassiaci, luculento & totius Gentis Pagenstecheranae Genealogiam simul Historiamque comprehendente, video eundem *Arnoldum Schluitenum* adpellari; ut fortassis non immerito celeberrimus Harderovicenæ Academiae Jurisconsultus *Gerhardus Schroderus* in Oratione funebri memoriæ Viri consultissimi *Joh. Friderici Wilhelmi Pagenstecheri* Anno *MDCCXLVI.* habita pag. II. eundem utroque prænomine *Arnoldum Henricum Schluitenum* vocaverit. Erat vero hic *Schluiterus* non modo ipse Judex & Quæstor Gronoviensis, nomine illustrissimi Comitis Tecklenburgici, sed etiam Patrem habuerat *Georgium Schluitenum*, Tecklenburgensem, ab eodem Comite Prætorem in patria constitutum, Matrem vero *Aleidam Saetkampiam*. Uxorem autem duxerat *Adelheidam de Bentheim*, amplissimi & insigni stemmate progeniti *Christophori de Bentheim*, Steinfurtensis aulæ quondam Præfecti, filiam.

Refer-

Referri præterea memoratus *Arnoldus Henricus Schluiterus* iste inter eruditos Scriptores meretur. Teste enim *Ifinckio* loc. cit. is *Julii Pacii Instituta Juris* variis accessionibus locupletavit.

Pag. eadem, lin. 21. *Arnoldum Gisbertum Pagensteborum*, ante sexaginta & quatuor annos, &c. Obiit nempe hic Avus paternus clarissimi quondam Collegæ nostri in hac urbe Duisburgo Ao. *CIO IOCLXXXVIII.* die *XXVIII.* Junii, ætatis *LXXIII.* Natus enim fuerat Patre *Johanne Pagensteboro* (de quo mox plura dicemus) & *Anna Lolewinckia Bentheimii* Anno *CIO IOCXV.* die *1.* Aug. habueratque in sacro baptifmate sponfores *Arnoldum Jodocum*, illustrissimum *Bentheimicum Comitem*, & *Gisbertum auf den Berge*, *Commendatorem*, ut adpellant, in *Othmarschen*, nec non *Viri* antiquitate generis & eruditione ac *Scriptorum* multitudine nobilis *Johannis à Munster in Vortlage* prope *Lengericam* in *Comitatu Tecklenburgensi* *Filiam*. A teneris hic unguiculis consecratus studiis & missus est deinceps *Steinfurtum*, *Lugdunum Batavorum*, *Franequeram*, *Groningam*, & *Trajectum ad Rhenum*, gavifusque fuit inter alios summos viros etiam *Doctoribus Salmasio*, *Heinsio*, *Grotio*, *Vossio*, *Boxhornio*, *Scriverio*, *Borgelio*, ac similibus. Anno ætatis *XVIII.* in comitatu illustris fœderatarum *Civitatum Belgicarum* *Legati* adivit *Galliam*, ibique per aliquod tempus in *Aula regia* commoratus est. Receptis deinde summis in utroque *Jure honoribus* redux in *Patriam à Comite Bentheimico* primo in numerum *Consiliariorum* cooptatus, simulque *Aulæ* *Judex* constitutus, mox etiam post obitum *Parentis* in ejus locum *Secretioribus Consiliis* adhibitus, ac *Cancellarius* creatus fuit. In hac dignitate ab anno *CIO IOCLI.* usque ad annum *CIO IOCLXVII.* non sine summo honore & gratia permansit, usque dum ob inconstantiam *Domini sui*, *Ernesti Guilielmi*, *Comitis Bentheimici*, proximo anno pontificia *Romanensium Sacra* amplexi, omniaque vehementer instinctu *Monasteriensium* non sine subditorum gravissimo luctu & mœrore turbantis, è patria discedere maluit, tantæ

videlicet, & adhuc majoris calamitatis ac turbarum impendentium pertæsus. Descripsit illas præter alios *Johannes ab Alpen* in Vita Christophori Bernhardi, Episcopi Monasteriensis; ubi Libr. VI. num. 28. pag. 88. Tom. II. de istis agit. At minori partium studio omnibusque cum circumstantiis hæc omnia enarrantur in Libro, cujus Titulus est, *Illustrissimorum quatuor Comitum Bentheimensium Clamor ad Cælum*, qui Vesaliæ in Fol. apud Andream Lupium A. MDCCCLXXXVII. impressus, etiam hic Duisburgi & Francofurti ad Mœnum prostrare dicebatur. In hoc amplo fatis Volumine non modo aliquoties hujus *Arnoldi Gisberti Pagenstecheri* fit mentio, ex qua fides in Patriam, ipsumque illustrissimum Comitem, ejusque legitimam Uxorem & Liberos luculenter elucet, sed etiam non pauca occurrunt studio & labore ipsius confecta. Relicto itaque sponte natali solo, & summis, quas ibi administraverat, dignitatibus A. MDCCCLXXVII. huc in Cliviam nostram se cum tota familia contulit, statimque à potentissimo Electore Brandenburgico, ac Duce Clivenfi, Friderico Guilielmo Magno, in numerum Consiliariorum receptus, & Legatus perpetuus, qui in Aula Neoburgica, quæ tum Dusseldorpii commorabatur, resideret, creatus, simul etiam Academiae hujus Duisburgensis Curator constitutus est. Ob ultimam hanc dignitatem evenit, ut heic Duisburgi Dusseldorpio scilicet vicinæ domicilium figeret. Duas uxores habuit, primò *Annam Elisabetham de Volckershausen*, Viri nobilis, Johannis de Volckershausen, Domini in Volckershausen & Duncum, & *Adelgundæ de Werdum* Filiam; ex quo matrimonio, nobilissimas cognationes & affinitates Werdumorum, Beningarum, Beverorum de Langen, Etzbachiorum, Onstarum, Tammingarum, Welefeldiorum, Nobilium de Hanen, ut etiam de Diepenbroek, similibusque generosarum familiarum apud Frisios & Bentheimenses ei contrahente, inter plures alios liberos natus est *Ernestus Philippus Pagenstecherus*, de quo in ipsa Oratione nonnulla jam diximus; deinceps vero hac priore Uxore anno MDCCCLV. mortua alteram *Barbaram de Rodenberg*, defuncti Collegæ nostri

nostri

nostri Aviam, Diderici de Rodenberg Civis & Magnarii Vefaliensis, nec non Susannæ de Beyer Filiam, illi similiter nobilissimas in Clivenfi tractu alibique Beyerorum, Rodenbergiorum, Bachmannorum, Raesfeldiorum, Motzfeldiorum, aliorumque similibus plurimorum familias sanguine vel affinitate conciliantem. Ex hac præter tres alios liberos ei præcipue nati fuerunt *Alexander Arnoldus* Nostri Pater, & Patruus *Guernerus Justinus Pagenstecherus*. Mortua illa fuit heic Duisburgi A. MDCLXXXVII. die xv. Sept. & in templo Salvatoris sepulta, cujus lateri mox Maritus, ipse videlicet *Arnoldus Gisbertus* sequente anno defunctus, in eodem sepulcro appositus est. Utrique Parenti sequens Epitaphium confecit, ac cippo sepulchrali insculpendum curavit pius filius modo memoratus *Guernerus Justinus*, Procancelarius deinceps Hassiacus, ut ipse in MSto de Pagenstecherorum gente & familiis cap. XII. commemorat :

STA. VIATOR.

ATQUE. EX. PRAETERITIS. DE.
FUTURIS. JUDICA.

REPERIUNTUR. HIC.

OSSA. CINERESQUE.

PIE. DEFUNCTORUM. CONJUGUM.

VIRI. DUM. VIVERET. AMPLISSIMI. STRENUI.
ET. PRAENOBILISSIMI. DOMINI.

DNI. ARNOLDI. GISBERTI.
PAGENSTECHE RI.

JC. TI. CONSILIARII. BRANDENBURGICI,
ET. LEGATI. RESIDENTIS. AD. AULAM.
NEOBURGICAM. NEC. NON. ACADEMIAE.
DUISBURGENSIS. CURATORIS.

ANTEA.

ANTEA.

CONSILIARII. INTIMI. CANCELLARII. ET.
JUDICIS. AULICI. BENTHEIMIENSIS.

NATI. BENTHEIMI. A. D. KAL. AUG. M. D. C. X. V.

DENATI. DUISBURGI. A. D. IV. KAL. JUL. M. D. C. L. XXXVIII.

UT. ET.

AMPLISSIMAE. PRAENOBILISSIMAE.

ATQUE. ORNATISSIMAE. MATRONAE.

DŃAE. BARBARAE. DE.
RODENBERG.

NATAE. VESALIAE. A. D. XVIII. KAL. FEBR. 1639.

DENATAE. DUISBURGI. A. D. XVII. KAL. OCTOB. 1687.

JUCUNDAM. EXPECTANTES.

RESURRECTIONEM. QUAM. JUDEX. UNIVERSUS.
IPSIS. BENIGNE. CONCEDET.

AMEN.

Hæc paulo prolixius de vita, fatis obituque hujus *Arnoldi Gisberti Pagenstecheri* adjicienda censuimus, quoniam ejus, ut & *Alexandri Arnoldi*, nec non *Henrici Theodori*, defuncti Collegæ nostri, hoc est, Avi, Filii & Nepotis, notitia paulo uberior etiam ad historiam hujus Academiæ pertinere videtur. Præter narrationem *Gueneri Justini Pagenstecheri* de hoc Parente suo manuscriptam, extant etiam *Joh. Jac. Gantesvileri* S. Th. Prof. Duisb. Programma de eodem, Cal. Jul. 1688. *Johannis de Blecourt*, Pastoris Duisb. Reichpredigt über des Hrn. Arnoldi Gisberti Pagenstechers Absterben; *Hermannii Honni*, Rect. Sch. Duisb. Lebens- und Todes-Gedanken bey dem sehl. Hintritt des Hoch-Edlen, Best- und Gestrengen Hrn. Arn. Gisb. Pagenstechers &c. nec non Hrn. *Johan Adolfs von der Reck* Cypressen-Blat wegen Absterben der Fr. Barbara von Rodenberg.

Pag.

Pag. 12. lin. 19. *Guilielmum Jacobum, virum manu strenuum &c.* Is Arnoldi Gisberti ex Barbara Rodenbergiâ filius natus maximus, & Alexandro Arnoldo Fratre suo biennio major, natus erat Bentheimii Anno MDC LXVII. die 7. Aug. Primo amplexus Palladem studiis operam navabat Duisburgi, Leidæ, Groningæ & Trajecti Batavorum, sed deinceps militiam secutus Electori Brandenburgico, ac porro Regi Daniæ inservivit, ad Optionis seu Locum tenentis, ut appellam, dignitatem promotus, altiores etiam gradus brevi meriturus, nisi Oldenburgi inter præsidarios milites ardenti febre correptus, & in flore ætatis, Anno MDC LXXXV, 2. Januar. vitæ XXVIII. extinctus fuisset.

Ibid. lin. 22. *Guernerum Justinum procreavit.* Hic jam supra nominatus Arnoldi Gisberti ex Rodenbergia filius natus minimus, & defuncti Collegæ nostri Patruus, in primis etiam insignem promeretur laudem. Natus est hic Duisburgi die XXIII. Decemb. Anno MDC LXXI. ac mature studiis consecratus rudimenta deposuit sub *Joachimo Neandro*, tunc Scholæ Düßeldorpiensis Moderatore, ac postea apud Bremenses sacrorum Oraculorum Interprete, celebri illo piorum Canticorum Auctore. Hic Duisburgi deinceps eadem studia continuavit, ubi d. XIII. Sept. MDC LXXXVI. ad publicas Lectiones promotus est, ibidemque sub Fratre suo *Alexandro Arnoldo*, sicut deinceps Francofurti ad Oderam, Halæ Saxonum, & Regio Monte in Borussia, ductu illustrium virorum *Henrici Cocceji*, *Samuelis Stryckii*, aliorumque egregia juridicæ doctrinæ incrementa cepit. Amabat autem præter hanc regiam, ut a Platone vocatur, scientiam etiam Humaniora, in primis Heraldica, Historica, Genealogica, ac similia studia. Videtur sane hæc causâ fuisse, cur luculentam de universâ *Gente Pagenstecherana* Commentationem magno studio & labore concinnaverit, quæ ob multa singularia ad has & vicinas regiones, in primis ad Westphaliam, earumque familias & superiorum temporum historiam illustrandam pertinentia mereretur, ut publica luce donata prostraret. Ex ea præcipue pauca aliis innumeris rebus

G

&

& personis omiffis decerpsimus. Post varia itinera per Belgium, Germaniam, Poloniam, Boruffiam, Bohemiam & Daniam instituta redux huc Duisburgum fummos in utroque Jure honores A. c10 10c xcv recepit; ac primo quidem Causarum Patronum apud Clivenfes fere per biennium, deinde publicum Juris Doctorem in Athenæo Steinfurtenfi per feptennium fingulari cum laude egit, multis fimul negotiis aulicis, Legationibus, aliisque magni momenti rebus expediendis interea adhibitus, donec A. c10 10cc l11 a Sereniffimo Haffiæ Landgravio Marpurgum primò ad publici Professoris & Confiliarii, deinceps etiam omiffa docendi neceffitate ad Procancellarii dignitatem vocaretur. Ejus diligentiae & eruditionis monumenta extant non pauca. Obiit tandem Marpurgi ante decennium, anno nimirum c10 10cc XLII, poftquam ex duplici matrimonio, cum *Johanna Dorothea Winckelfia*, eaque vero defuncta cum *Anna Magdalena Jungmannia* contracto, duodecim Liberorum parens effet factus, quos omnes, natasque hinc affinitates commemorare prætermittimus. Ut nec illa, quæ de quibusdam fequioris fexus in ipfa oratione, aut quæ de *Ernefto Philippo*, Alexandri Arnoldi Fratris germano, ejusque pofteris diximus, hic uberius illuftranda fumemus, contenti de præcipuis defuncti celeberrimi Collegæ noftri Majoribus in recta fere tantum, ut ajunt, linea quædam heic adjeciffe, licet alia quoque plurima infigne decus huic genti afferentia fuperfint.

Pag. 13. lin. 1. *Joanne Pagenftechero non folum eadem Cancellariatûs dignitate &c.* Proavus hic Antecessoris noftri nuper defuncti, vir plane infignis, præcipua ulterioris *Pagenftecherorum* dignitatis fundamenta jecit, fimulque Majoribus fuis per fe jam longo temporum tractu in Dicecefi Monafterienfi honeftiffimis lucem addidit ampliorem. Natus is erat *Warendorpii* (municipium illud in ditione Monafterienfi non poftremum eft) Ao. c10 10 LXXV circa Pentecosten, Patre *Guverno*, ibidem Confule. Poftquam acquifita multarum artium, inprimis vero Jurisprudentiæ infigni notitiâ Doctoris titulum habita folenni Difputatione Marpurgi receperat,

rat,

rat, proximo anno Steinfurtum vocatus fuit, ut ibidem in Arnoldino Juris doctrinam publice profiteretur; quod tanta diligentia & gravitate præstitit, ut post octennium in ea statione feliciter transactum Anno MDCCX ab illustrissimo Bentheimensium Comite Arnaldo Jodoco Bentheimium in aulam arcefferetur, splendidam Consilarii, nec non Judicis Aulici & Cancellarii personam gesturus; quod per plurimos annos summâ cum integritatis & prudentiæ gloria præstitit, donec Ao. MDCC L die XXVII Decembris ex novi Calendarii ratione, ætatis anno LXXVI moreretur. Uxorem is duxerat MDCC IV, cum adhuc Steinfurti Juris Professorem ageret, *Annam Lölevinckiam*, Consulis & Patritii Steinfurtensis *Georgii Andreae Lölevinckii* filiam, & *Andreae Lölevinckii*, ibidem Consulis Anno MDCC XXX & circa Monasteriensium Anabaptisticorum tumultuum tempora, neptem; cujusque Avia materna *de Bentheim* dicta ab illustrissimo Bentheimensium Comite *Eberwino* ex matrimonio circa annum MDCCC L ad morganaticam contracto genita fuerat una cum Fratre, unde omnes *Bentheimiorum* in Transilvania, Comitatusque Bentheimensi & Tecklenburgensi Familiæ originem traxerunt. Obiit vero ista superius memorata *Anna Lölevinckia*, Antecessoris nostri Proavia, quinquennio post Maritum, Ao. nempe MDCC LV, d. IIII Aprilis, cum jam per septennium manuum pedumque usu capta decubisset, quæ calamitas honestissimæ huic Matronæ contigerat ob terrorem injectum, cum circa finem belli tricennalis Germanici, anno nimirum MDCC XLVIII, die XXIII Aprilis vidisset, optimum conjugem suum *Johannem* hunc *Pagenstecherum* à prædantibus Suecicis militibus ex Vechtenfi Monasteriensium oppido in Bentheimicam ditionem irrumpentibus, eorumque Duce *Hans Smael* dicto, intempesta nocte captivum ex lecto violenter abripi, & sine omni vestitu equo impositum barbare abduci, ædibus totis non sine insigni bonorum jactura penitus spoliatis. Nati vero ex hoc ei matrimonio octo erant utriusque sexus Liberi, quorum tertius *Guernerus*, quartus *Andreas Christianus*, uterque etiam,

ibidem in Oratione nostra memoratus, quintus vero *Arnoldus Gisbertus*, clarissimi quondam Collegæ nostri Avus, fuit. Reliquit etiam hic *Johannes Pagenstecherus* quædam ingenii & eruditionis monumenta. Ejus enim *Disputationes testamentarias*, Steinfurti cum adhuc commoraretur, conscriptas, deinceps edidit pius nepos *Alexander Arnoldus* in unum fasciculum conjectas, velut à Cl. *Isinckio* in Oratione funebri hujus posterioris memoriæ consecrata memoratum esse recordor; adeo ut hic tantus vir ad *Mimigardiam doctam* quoque referri mereatur, quam optimus & honoratissimus senex *Jodocus Hermianus Nunningius*, Canonicus Fredensis, multisque aliis dignitatibus, sed adhuc magis candore & eruditione fulgens promisit. Hanc utinam cum reliquis Monumentorum Monasteriensium partibus, scriptisque similibus publicæ luci expositam videremus.

Ibid. lin. 11. *Sed Guernerum etiam generavit, &c.* De hoc *Guernero Pagenstechero*, Johannis Filio, & Arnoldi Gisberti Fratre, ut leviter à linea recta deflecentes pauca adjiciamus, operæ videtur esse pretium. Natus is erat Steinfurti A. 1715 10c 1x, die 24. Aug. Literis & imprimis Jurisprudentiæ Lugduni Batavorum, Groningæ & Coloniae Agrippinæ operam navavit, & postquam Aureliæ in Gallia summos in utroque Jure honores recepisset per Angliam iter faciens natale solum repetiit, ubi ab illustrissimo Bentheimensium Comite Arnaldo Jodoco Bentheimii & Schuttorfii Judex, nec non Gogravius in Emsbühren primo constitutus, deinde post septennium ab Hermanno, illustr. Limburgensium & Geltmensium Dynasta, ad Satrapæ dignitatem pluresque honores, postremo à celsissima Landgraviatus Hassiaci Gubernatrice Amalia Elifabetha ad supremi Judicis personam Bucholtzii tempore belli tricennalis Germanici sustinendam, aliaque mœnna etiam in Rintelensium Academia obeunda invitatus fuit; quibus omnibus tandem aut abdicatis aut non receptis Steinfurtum in Patriam reverti, ibique cum Prætoris & Gogravii Steinfurtensis dignitate simul ordinariam Juris in isto Athenæo docendi Professionem suscipere maluit, & ad obitum usque retinere,

retinere, quamvis lautissimis conditionibus ad similem stationem in Heidelbergensi, & deinceps etiam in Viadrina Francofurtensium Academia obeundam arcesseretur. Matrimonium inquit hic *Guernerus* cum *Maria Elisabetha Rutgersia*, *Guinandii Rutgersii*, S. Th. D. & in Gymnasio Steinfurtenfi Professoris filia, & *Guinandi* eodem nomine *Rutgersii* nepte, qui Dordraci quondam in Hollandia mercaturam exercens inter cognatos etiam *Janum Rutgersum* illum recensuit, Virum dignitate non minus summa ac Legatione Suecica ad Regem Gustavum Adolphum nomine Ordinum Belgii fœderati generalium, quam eruditione scriptisque auro contra carioribus eminentem, simulque propter sororem *Ermgardin Rutgersiam* *Danielis Heinsii* affinem, & *Nicolai Heinsii* (quanti hi omnes sunt Viri?) avunculum. Ex hoc conjugio octo liberi sunt nati; ex quibus filia natu maxima *Anna Juditha* in matrimonium data fuit *Johanni Bernbardo Wippermanno*, supremo apud Comitem Steinfurtensem Stabuli & Venationum præfecto; ex cujus Cognatis quidam Canonicus, vulgo *Thum-Scholaster*, *Bremæ* fuit *Engelbertus Wippermannus*, vir opulentissimus, qui sine Liberis moriens duo insignia admodum stipendia testamento, Ao. 1710 die 21 Jun. condito instituit, cujus unius annuis redditibus quidam ex hac familia orti ad studia sua excolenda maectarentur, alterius vero fructu Juris Professor in celebri quadam Academia gauderet. Illud in Comitatu Lippiaco, hoc in Rintelensium Athenæo fundatum fuit. Constitutionis verba initialia hæc sunt: *Ego Engelbertus Wipperman, Juris utriusque Licentiatas, & Scholasticus Metropolitanae Ecclesiae Bremensis, memor infirmitatis meae, & recognoscens, quod homini constitutum sit semel mori, bora autem mortis incerta, sanus quidem mente & animo, sed corpore imbecillis, &c. &c.* Integra testamenti perquam luculenti & ampli verba exhibentur à Viro nobilissimo *Guernero Justino Pagenstechero*, in MS. de Genealogia gentis suæ, cujus jam aliquoties mentionem fecimus. Idem, quæ de *Guernero* isto superiore retulimus, suppeditavit, simulque ad *Joh. Adami Metternach*, Pastoris quondam Steinfurtensis,

Leichen-Predigt, seu concionem funebrem A. CIO IOCLXVIII. in eum habitam editamque lectores ablegat.

Ibidem lin. 14. *Joannes Vinandus genitori suo in munere Professorio suffectus &c.* Hujus quoque memoria hic renovari meretur. Erat ille *Gueneri* paulo ante memorati filius; Anno CIO IOCLXIX. ad d. XII. Febr. in lucem editus, Patrique suo ut in munere Professorio, sic etiam in Judicis aulici, Præturæ, & Consilarii dignitate suffectus est. Quæ munia magna cum laude administravit, donec die XXII. Martii anno CIO IOCLXXXVIII. ccelebs & sine liberis moreretur. Quia legatum, quo ædes suas Athenæo Steinfurtenli donavit, à primario Theologo deinceps habitandas, quædam alia quoque notatu digna comprehendit, ipsa testamenti die VI. Martii A. CIO IOCLXXXVIII. conditi verba huc facientia in perpetuam rei memoriam hic legi volumus. Sunt autem §. 6. talia: Mein gebautes Haus, der daran liegende Garte, und was davon dependiret, samt meiner Bibliothec verehre ich hiesigem Hochgräf. Arnoldino, mit der Condition jedoch, wan die wahre Religion unverfälschet darin profitiret wird, daß selbiges den usumfructum davon haben solle. Wo aber (welches GOTT in Gnaden abwenden wolle) man ein anders erleben solte, vermache ich die Bibliothec der Universitæt Marburg; wo aber auch diese inficiret würde, der zu Leyden in Holland. Das Haus, Hoff und Garte soll an meinen alsdann noch lebenden Cognaten verfallen seyn: Und der älteste Professor Theologiæ hieselbst Haus und Garten ohne Abgang seines Gehalts bewohnen, mit dem Beding, daß er annuatim in mei memoriam eine disputatiunculam oder tractatulum solle in Druck geben, und alle 10 Jahren darab einige fasciculos machen, theils divulgiren, theils bey der Bibliothec hinsetzen. Das Haus und Garte cum ap- und dependentibus (weßhalben sine præacti inquilini onere annuatim der Schul-Rath hoffentlich mit dem Schul-Rentmeister eine Visitation thun wird) propriis suis inquilini sumptibus (dagegen meine wenige suppellectilia im Hause ohne Verspitterung und dahin gebracht werden sollen) wolle in Dach und Fach halten, den Stein aber, worauf

worauf mein Nahm und Ehrendienst samt Wapen zu graviren, und worauf zu exprimiren, daß es eine Borgmans Freyheit feye, soll die Erbschafft bezahlen, wie dan auch die angelegte Farbe mit Oly, welche sie auch dabey zu thun gehalten seyn; alles unter obige Condition zu verstehen. Hucusque verba ista, sicut in MS. Viri excellent. *Guernerii Justini Pagenstecheri*, quod sæpe memoravimus, exhibentur; cujus etiam Oratio inauguralis Steinfurti die 21. Jan. 1515 cxcvi. habita conferatur.

Pag. 14. lin. 4. *Abavum memorare Guernerum Pagenstecherum*. Vixit ille circa annum 1515 L. fuitque Consul Warendorpii, in Dicecesi Monasteriensis. Anno ætatis vigesimo uxorem duxit *Catharinam Hesselingiam*, Henrici Hesselingii, Consulis & Patricii Ahufani, Filiam; unde præter alios *Johannes* supra memoratus, Cl. Antecessoris nostri Proavus, est natus. Hujus Guernerii frater *Christianus Pagenstecherus* Hamburgum se convertit, qui ex uxore, quam ibidem duxit, præter filios *Joachimum* & *Henricum* sine liberis iterum defunctos, etiam inter plures filias *Sophiam* generavit, *Alexandro Piccardo*, Evangelico apud Steinfurtenfes Pastori, sed Ao. 1515 lxxx. defuncto, nuptam, unde Filius *Johannes Piccardus*, oraculorum divinorum Interpres Bentheimicus, & *Gualterus Piccardus* Nepos, Pastor Groninganus, ac demum Pronepos *Henricus Piccardus* d. xxv. Mart. 1515 cxxxv. in lucem editus, Dominus in Schlochteren, Colham & Harcksteden, Præfectus hereditarius Cataractarum Delfzylentium, ac Groninga-Omlandorum inter *Amfin* & *Lavicam* Consiliarius & Syndicus, prodierunt. Ceteri *Christiani* illius *Pagenstecheri* posterii Hamburgi restiterunt Lutheri partes amplexi. Ipse circa annum 1515 xx. ibidem decessit.

Ibidem lin. 12. *Etiam Atavum, Tritavum, ceterosque majores per plura jam secula, &c.* Primus omnium de quo aliquid certi atque indubitati referri potest, fuit Consul & Patricius Warendorpiensis (1) *Joachimus Pagenstecherus*, circa annum 1515 ccc lx; quem in Linea, ut vocant, recta

recta & ascendente sequuntur (2) *Johannes* circa annum c10 cccc x. (3) *Balduinus* Ao. c10 cccc l. (4) *Conradus* circa annum ejusdem seculi octogesimum. (5) *Cbristianus* Ao. c10 10 xx. (6) *Wernerus*, paulo ante memoratus, circa annum c10 10 l. (7) *Johannes*, natus c10 10 lxxv. (8) *Arnoldus Gisbertus*, Ao. c10 10c xvi. in lucem editus. (9) *Alexander Arnoldus*, Ao. c10 10c lxx. genitus; & tandem (10) HENRICUS THEODORUS, defunctus Collega noster in hoc ordine decimus. A prioribus variae etiam familiae propagatae fuerunt, quarum nonnullae in Dicecesi Monasteriensi remanserunt, Romanensium Sacris addictae, aliae Hamburgum concesserunt, Osnabrugam, locaque vicina, Lutheri opiniones amplexae. Nobis hic de *Linea Pagenstecherorum Reformata*, unde Noster ortus, quaeque maxime honore, dignitatibus & meritis in rempublicam tam civilem quam literariam eminuit, omnis praecipue sermo fuit, sic tamen, ut pauca tantum e pluribus decerpemus. Ceterum ordinem seriemque *Pagenstecherorum* paulo ante a nobis designatam etiam paucis exhibet Vir Pl. rev. *Johannes Bernhardus Grimmelius*, Oratione de Ufu & Abusu Philosophiae, Burgo-Steinfurti A. c10 10cc xxxi. edita; ubi quae pag. 22. & 23. dicuntur, cum his conferenda sunt, cum & Noster jam defunctus Collega ibidem inter alios commemoretur.

Pag. 24. lin. 9. *Viderat Trajecti ad Rbenum, &c.* Quamquam hoc ferri posse videtur, cum in ea Urbe Matertera hujus elegantissimae *Scherpenzeliae*, Virgo honestissima omnibusque cum pietatis tum ceterarum virtutum ornamentis conspicua, *Johanna Ten Haaff*, deinde vixerit ac consenuerit, cujus ipsa vel potius ejus Liberi ex asse heredes sunt postea facti, quamque invisere non raro solebat, tamen quod eo tempore *Suolla in Transilvania* apud Materteram jam nominatam, ut postea accepimus, degerit, cum eam prima vice conspiceret celeberrimus Collega noster nunc defunctus, illud majoris certitudinis causa hic paucis monendum esse duximus.

Pag.

Pag. 32. lin. 23. *In Specimine nostrarum Emendationum ad Guntberi Ligurinum, &c.* Vide illic Cap. III. à pag. 73. usque ad 87. insertam Epistolam nostram ad Ipsum conscriptam, in qua multa non solum ipsius *Guntberi*, sed *Flori* etiam, *Ciceronis*, *Nazarii*, *Pacati Depranii*, *Manilii*, & *Ovidii Nasonis* Loca, eaque nonnulla desperata emendare studuimus, ne de aliis hujusmodi mutuae familiaritatis monumentis loquar. Et quoniam talibus deliciis, dum in vivis erat, oblectabatur, nunc quoque in harum Annotationum fine, tum moris nostri ac consuetudinis servandae, tum Ejus amicitiam etiam post obitum hoc simul *μνημοσύνη* honorandi causa, pauca nova memorabilium Emendationum exempla adjiciam, & quidem talia, qualia ob dudum desperatam locorum restitutionem vix unquam expectari posse creditum est; qualiaque jam multa diversis saepe Scriptis produximus, & adhuc pene innumerabilia sunt in promptu. OVIDIVS paulo ante nominatus *Metamorph. Libr. VIII. v. 284. & seqq.* de Apro Calydonio, quem Diana neglectus sui poenam exigens immiserat, sic canit:

Sanguine & igne micant oculi, riget ardua cervix;

Et setae densis similes bastilibus borrent:

* *Stantque velut vallum, vel ut alta hastilia setae.* *

Fervida cum rauco latos stridore per armos

Spuma fluit: dentes aequantur dentibus Indis.

Fulmen ab ore venit: frondes adflatibus ardent.

Secundus tertiusque loci citati versus intolerabilem *ταυτολογίαν* continent; ut mirum non sit, non modo Nic. Heintium, virum egregium, ita facere solitum, sed etiam alios alterutrum obelo configere. Hic verò videas diversum doctorum hominum palatum. Heinsius, cui vox *vallum* benè sapiebat, utpote ex earum numero, quae ei salivam movent, tertium versus retinendum, secundum verò *Et setae densis, &c.* ejiciendum censet. Nec alterius sententiae fuit vir summus J. Frid. Gronovius *Libr. III. Observat. Cap. 18*, ubi

H

etiam

etiam *vallus* vel *valli* reponi malebat. Sed hoc parum refert. Rectè vero, ne tot cognatæ voces incite iterarentur, è MSS. *ardua & densis* præ *horrida & rigidis*, ut in quibusdam fuit, probata sunt. Si etiam loco τῶν *ardent* in fine legeretur *arent*, ut Nic. Heinsius divinabat, non displiceret. Contra Cel. Petro Burmanno alius hic gustus est; cui verba *bastilibus horrent* tantæ sunt deliciae, ut nequiquam ab hac lance videantur excludendæ. Mavult itaque versum posteriorem *Stantque velut vallum, &c.* relegari; quia tam pertinaciter contenditur alterutrum, contra jus fasque tamen, abigendum. Sed si *horrere* eo sensu tam latinè dicitur, non minus etiam voces *vallum & vallare* isto sensu eleganter adhibentur. Pontic. Libr. I. Epist. II. Ὑ. 23. *Tecta rigent fixis veluti vallata sagittatis.* Confer. Gronovium l. c. nec non Nic. Heinsium ad Ovid. Epist. Heroid. IV. Ὑ. 159. Amor. Lib. I. El. XIV. Ὑ. 15. & Fastr. Lib. III. Ὑ. 449. Ac nescio, an non in hoc posteriori major sit elegantia, quam in altero. Non mirum itaque, cum Heinlio Gronovioque facere Joh. Guiliel. Capoferreum. Idem jam olim senserat Andr. Naugerius; qui tamen æque ac Herc. Ciofanus utrumque versum pro Ovidiano longe cautius agnoscit, etsi ob solam evitandæ tautologiae necessitatem, cum medicina deesset, alterutrum repudiandum censeat. Indicat nempe hoc ipso vir optimus, se credere revera, in alterutro grande, sed incurabile ulcus esse, infelicibus asteriscis in margine lectori significandum. Et ita est. Uterque versus genuinus est, & si vulnus curetur, ob eximia verba totiusque structuræ imaginem Nafone dignissimus. Posterior nempe, seu tertius versus solus in his verbis, *vel ut alta bastilia setæ*, sceleratè corruptas ac interpolatus est, novumque mihi dat præterea argumentum, ut crebro notavi, in hujusmodi vitiosis repetitionibus ferè semper posteriores interationes ex corruptione fluxisse. En verò genuinam Nafonis scripturam. Emenda mecum feliciter ita:

*Sanguine & igne micant oculi, riget ardua cervix;
Et setæ densis similes bastilibus horrent,*

Stant

Stantque velut vallum, velut edita in histrice tela.

Fervida cum rauco latos stridore per armos

Spuma fluit: dentes aquantur dentibus Indis.

Fulmen ab ore venit: frondes adflatibus ardent.

Hanc verissimam Poëtæ scripturam fuisse affirmare non erubescō, qua nihil elegantius ab eo proferri potuit. *Tela edita*, id est, in altum erecta. De *histrice* omnia sunt nota, deque ejus feris instar acutissimorum telorum hastiliumve toto tergo editorum & semet erigentium. Vide Idyllium II. Claudiani de *Histrice* data opera conscriptum, ubi setæ ejus vocantur *tela*, *jacula*, *hastilia*, *missilia*, & *Ÿ. 10.* pari colore dicitur: *Stat corpore toto Silva minax, jaculisque rigens in prælia crescit Picturata seges.* Calpurnius Ecl. VI. *Ÿ. 13.* *hirsuta spinosior histrice barba;* ubi etiam in quibusdam MSS. vox *histrice* in *hostice* erat corrupta. Hic vero sive ex genuino *tela* fuerit exigua mutatione *setæ*, & ex *histrice* totidem literis *hastilia* corruptum, sive illud postea à mangone adjectum, postquam ex *histrice tela* esset literis aliquot abbreviatione elisis *hastilia* depravatum, facillimè ejusmodi ulcus irrepere potuit, quod nunc funditus sanatum esse nemo in hac arena versatus & sincere judicans dubitabit. Quoniam eadem vox *tela* præter plures alias etiam corrupta est in desperatissimo SILII ITALICI loco, eum hic omissis similibus aliis tempestive emendabo. Verba Poëtæ Libr. XVI. *Ÿ. 558.* & seqq. sic hodie leguntur:

Tum jaculo petiere decus, spectacula Circi

Postrema, & metæ certarunt vincere finem

*Burrus avis pollens, quem misit ripa metalli, **

Qua Tagus auriferis pallet turbatus barenis,

[*Accola Burrus avis majorum & stemmate clarus,*]

Et Glagus, insignis ventos anteire lacerto, &c.

Describuntur eo libro ludi & certamina, quæ Scipio in honorem Patris Patrique sui ad tumultum eorum in Hispania celebra-

branda curavit. Hoc verò loco describitur certamen, quod in sagittis mittendis consistebat, ultimum. Versum quintum *Accola Burnus avis, &c.* cum ob tautologiam, tum ob sensus absurditatem, in novissima Editione Cl. Drakenborchii ejectum videmus, licet in MSS. plurimis ac editionibus reperiatur, præter Puteaneum & Oxonium. Alii damnarunt tertium versum, *Burrus avis pollens*, cujus hemistichium *quem misit ripa metalli* similiter ineptum & sibilo dignum est. Audiamus ad eum notata verba Nic. Heinsii & Drakenborchii. *Hunc*, inquit ille, *versum Puteaneus agnoscit, sed ejus loco ejecit illum*. Accoleo Burnus avis majorum & stemmate clarus. *Accedit Puteaneo Oxonius quoque, nisi quod in illo Burrus sit*. Drakenborchius hæc deinde addit: *Uterque versus, & quem Msti, & quem vulgati libri agnoscunt, abest à priscis editionibus, Romana principe, Mediolanensi, Marsi & Martini Herbi-polensis. Primus vero Nicander in Juntina illum, quem cum Heinsio hinc ejecimus, protulit. Qui vero ex Mstis revocatus est, nec Marso ignotus fuit. Nam ex eo voces Burnus & avis exponit, idque ante vocabulum versus seq. pallet, cum subditicius versus, in quo eadem sunt voces, versu sequenti postponatur. Verum ne sic quidem locus integer est. Quid enim est ripa metalli? aut quis ita loquitur pro ripa, in qua aurum reperitur? Vides hinc utrumque, & tertium & quintum, loci citati versum in MSS. Codicibus fuisse omnibus, uno alteroque excepto; Romanæ principis editionis auctorem vero alterum ejecisse, quam deinde nonnullæ veteres secutæ sunt temere. Nic. Heinsius etiam suo more, ubi desperata occurrunt, & quibus medicinam afferre nequit, nec ab alio afferri posse credit, ejecit quintum, quia is scedior apparebat tertio. Sed uterque genuinus est, non subditicius, verum gravissime corruptus, & ab interpolatore scedè contaminatus. Recte sensit Doct. Drakenborchius, ineptè in tertio versu esse dictum *quem misit ripa metalli*. Nemo ita loquitur, modo latine loqui didicerit, ad tale quid experimendum. Burrus ille, qui præmium in hoc certamine obtinuit tanquam victor, qualis mox *Y. 568.* describitur, etiam laudari*

hic

hic ob artem, non ob solam originem debebat. Et fecit hoc sane Silius Italicus, ut mox videbimus, Poëta fati prudens, & si per sanctissimos dominos Librarios liceat, minimè ineptus. Hæc itaque verba *quem misit ripa metalli* mendosa sunt sine controversia. Porro in quinto versu audacter nunc, non sine insigni omnia planè perdendi licentia, & consuetudine, cui fortiter & cordate resistendum est, perniciosissima, ejecto, sed restituendo in ordinem suum, priora verba *Accola burnus avis*, vel *Accola burrus avis* similiter fæde depravata sunt. Nam vox *avis* jamjam de Burri majoribus præcessit, & verba ipsa inepta, absurda, *ταυτολογίας* plena, ac simul sine sensu sunt. Uterque versus sic funditus sine dubio emendandus, ac totus locus ita legendus:

*Tum jaculo petiere decus, spectacula Circi
Postrema, & metæ certarunt vincere finem
Burrus avis pollens, quem missis figere telis,
Qua Tagus auriferis pallet turbatus barenis,
Laudabant quidvis, majorum & stemmate clarus,
Et Glagus, insignis ventos anteire lacerto, &c.*

Quis de tam capitali iterum restitutione dubitare potest, si omnium literarum apicumque similitudinem cum depravata lectione vulgata conferat? Quis hoc casu contigisse putet, ut pro corruptis illis *misit ripa metalli* restitutum à nobis fuerit tanta scripturæ similitudine, *missis figere telis*, & deinde pro *accolabur nysavis* felicissimè *laudabant quidvis*, vel litera initiali, ut solet, omissa, *audabant quidvis*? Manifestum est, ex *missis* fuisse *misit*, ex *figere telis*, vel convulsis syllabis ex *fige retelis* fuisse *ripa metalli* corruptum & interpolatum; deinde verò ex *audabant quidvis* ineptum illud fabricatum *accola burnus avis*. Et vide jam, quam elegans & opportunus sit sensus nexusque. Burrus, inquit, avis pollens, & stemmate majorum clarus, quem laudabant homines in Hispania, unde scilicet ipse erat, quod tanta peritia in arte jaculandi esset, ut quidvis telis missis figere posset. Quid cla-

rius, pulchriusque fingi potest? *Laudabant* sc. multi homines. Sic idem Silius Libr. II. v. 410. & 411. *Ostentant, salutant*, eadem voce *homines* subintellectâ, & passim alibi, ut & ceteri omnes. Sic eodem Libr. II. v. 126. ut & alibi versu interposito sæpe orationis nexum continuat, ut hoc loco. Alioquin etiam Libr. VIII. v. 385. dixit *avis pollens*. Viden' itaque, locum conclamatum & depositum nunc tandem plene curatum esse? In eadem ludorum & certaminum narratione Lib. XVI. v. 506, paulo scilicet ante, male etiam in SILIO legitur:

*Nec jam quem sequitur tantum, sed prima coronæ
Spes trepidat tantis venientibus Eurytus alis.*

Agitur de certamine currendi. Vitium orationi inesse nemo sanus dubitaverit. Quam ineptum illud est *venientibus!* Nic. Heinsius ulcus aliquod sentiens divinabat, *tactus venientibus Eurytus alis*, vel *tantis eventibus Eurytus ales*, quod ultimum Drakenborchio arridet. Sed hoc sane est corrupta ulterius corrumpere, & ex suo ingenio interpolare. Et quomodo tanti eventus alterius possent dici, cum revera non evenerit, ut alter ille Theron vinceret, sed Eurytus? Omnino legendum est literarum apicibus paulisper mutatis hoc modo:

*Nec jam quem sequitur tantum, sed prima coronæ
Spes trepidat tantis conterritus Eurytus alis.*

Eurytus, qui sperabat, se victorem fore omnium in hoc cursu, conterritus erat alis tantis, tanta celeritate Theronis, qui non modo ei, quem proxime sequebatur, antevertere & antevolare velle videbatur, sed etiam ipsi Euryto, qui jam inter currentes primus erat. Tantus erat impetus Theronis, ut pene Eurytus jam multum præcedens conterreretur, ne præmium perderet & vinceretur. Amat hanc vocem *conterritus* Silius. Sic Libr. VI. v. 224. *conterritus alte Immensum atollit corpus*. Confer. Lib. XII. v. 542. XIV. v. 165. & 319. XV. v. 11, 293, 454. XVII. v. 285 & 523. alibique. Virgil.

gil. Æn. Lib. III. v. 597. *paullum aspectu conterritus hæsit.* Jam vero vide scripturam vocum *conterritus & venientibus*, & similitudinem omnium apicum in libris MSS. vetusto caractere Longobardico exaratis agnosce, si hujus rei gnarus es. Neque enim hæc rudem, & obtusi ingenii mentisque judicem requirunt. Sed missis nunc tot ulceribus, quæ in Silio sunt, verè Chironiis, ad carcinomata Ovidiana revertamur. Talia enim hic pauca tantum obiter tangemus ac sanabimus, ut appareat, adhuc innumera desperate laborantia sanari posse, & satis lectionum variantium esse, frustra etiam sperari meliores, nisi iis opibus, quas tanta jam copia habemus, utentes rem alia via, quam hæctenus factum est, aggrediamur. Quid enim prodest, ut hiantibus pueris similes expectemus, quæ frustra ad finem usque mundi expectabuntur, & nos à magna crepantibus, vanamque religionem simplici ac talium ignaræ plebi injicientibus deludi patiamur? Ex sexcentis hujusmodi Chironiis OVIDII ulceribus adhuc unum modo alterunve hic attingam. Cum de Apro Calydonio egerit superior locus, ob similitudinem materiæ consideretur nunc hic quoque ex Epistolæ XX. ubi Acontius ad Cydippen v. 101. sic scribit de Dianæ iracundia:

* *Testis erit Calydonis aper. nam scimus, ut illo
Sit magis in natum sæva reperta parens. **
*Testis & Actæon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit leto cum quibus ante feras.*

Damnavit etiam Nic. Heinſius prius istud distichon, velut spurium. At illum deterrere debuisset initium proximi *Testis & Actæon*; ubi ipsa copula & clare indicat, jam aliud exemplum de Dianæ iratæ violentia præcessisse; quale illud apri Calydonii sane insigne erat. Somnium est inane de Librariis talia inferere volentibus. Sed locus, dicit aliquis, adeo corruptus est, mancus alicubi etiam mutilusque. Imo verò ipsa illa corruptio indicium est, distichon esse genuinum. Novorum versuum faber enim versus cudisset ad minimum sibi sensu constantes, qui hic plane perversus est. Apri enim

enim violentia exaggeranda erat supra Althææ matris in filium Meleagrum atrocitatem, non vice versa. In MSS. nonnullis erat *nam scimus*, in aliis *nos scimus*, *si scimus*, *sic scimus*. Quidam *sic sævus* paulo melius habebant, vel *scit sævus*. In Puteaneo erat literis quibusdam initio erasis, *Testis erit lydon ap.* Scripsit Auctor, ut mutatione exigua emendamus:

Testis erit Calydonis aper, tam sævus, ut isto

Vix magis in natum sæva reperta parens.

Testis & Actæon, quondam fera creditus illis,

Ipsè dedit leto cum quibus ante feras.

Nihil liquidius. Testis, inquit, erit Calydonius aper, quæ sæva bestia vix mater Althæa sævior fuit, quæ proprium filium Meleagrum fatali stipite in ignem coniecto interemit. Quid illis numeris, tum repetitione *sævus*, *sæva* suavius? Sic pari Venere etiam vox *fera* & *feras* in proximo disticho iteratur. Restitui vero *isto* pro *illo*, ne hujus Epistolæ tria vicina hexametra eadem voce *illa*, *illo*, *illis* finiantur; quæ scabie nihil infulsius foret & putidius. Nota vero tota est fabula de apro Calydonio, de Oeneo rege, uxore Althæa, & Meleagro filio. Vis iterum stupendæ corruptionis & interpolationis exemplum, & tamen mox antiquæ, ut puto, sanitati restituendum videre? En locum apud eundem OVIDIVM Metam. Libr. XV. v. 422. ubi Pythagoras in aurea illa oratione post multa alia præclara sic de interitu urbium introducit loquens:

- - - *Sic magna fuit censuque virisque,*
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.

* Clara fuit Sparte: magnæ viguere Mycenæ:

Nec non Cecropiæ, nec non Amphionis arces.

* Vile solum Sparte est: altæ cecidere Mycenæ.

* Oedi-

* *Oedipodionia* quid sunt nisi nomina *Thebæ*?

* Quid *Pandionia* restant nisi nomen *Athenæ*?

Omnes quinque posteriores versus primum à Nic. Heinsio, deinceps quoque à Petr. Burmanno contra omnes MSS. aliud plane indicantes, & velut alta voce clamantes, damnati, ac propterea uncinulis inclusi sunt. Et sane ita Pythagoras loqui nec potuit, nec debuit, cujus tempore hæ urbes, & inprimis Athenæ ac Sparte, adhuc florentissimæ erant. Interim Heinsius de falsitate horum versuum non ita certus erat, quin adhuc dubitasse videatur; unde versu penultimo *fabula* recepit pro *nomina*, quod posterius est in MSS. omnibus præter duos, ac postremo versu divinavit *Quid Pandionis restat nisi nomen Athenis*. Sed quid juvant ista ad sanitatem recuperandam? cum Pythagoras nequam sic loqui potuerit absque impudenti mendacio & ἀπιστοσίᾳ. Versus hi horrendo quidem modo corrupti & insulse interpolati sunt, sed revera tamen genuini omnes, quod ipsa conversio orationis, & oppositionis gratia venam prorsus Ovidianam sapiens adhuc manifeste indicat. Versu tertio vox *tantum* asperrimo sono radit aures, cum jam paulo ante in præcedente occurrat. Multas & magnas ruinas Trojæ post tot secula superfuisse, cum Pythagoras viveret, etiam falsum est. Latet & ibi menda. Sexto versu par ille est *Metam. Lib. VII. v. 230. Nec non Peneæ, nec non Spercheides undæ*. Ego totum locum sic à manu Nasonis profectum esse nullus dubito:

— — — — — sic magna fuit censuque virisque,
 Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
 Nunc humilis veteres quasdam modo Troja ruinas,
 Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
 Clara sit ut Sparte, magnæque in honore Mycenæ,
 Nec non Cecropiæ, nec non Amphionis arces:
 Pile solum Sparte, Pelopeïadesque Mycenæ,

I

Oedi-

Oedipodioniae quin nil nisi nomina *Thebae*,
 Nil *Pandioniae* restare querentur *Athenae*.

Quid, quaeso, jam non elegans, & verum, simulque Ovidium decens ac Pythagorae convenientissimum est? Omnia haec ultima à verbis duobus *restare querentur* dependent, ut manifestum est. Atque ita à Nasone verè scriptum fuisse credimus, cum omnia tam apte succedant, quod ita casu contigisse, quis tam ferreus est, ut dicere audeat? Vaticinatur verò hic Pythagoras, ut mox de Romae imperio ac futura magnitudine similiter. Et omnino haec vicissitudo exprimenda erat, ut paulo ante de Troja. Haec enim tota erat Pythagorae intentio, hic orationis scopus. Nunc simul etiam Mycenis epitheton à Pelopidis additur, ut Thebis & Athenis mox à suo rege vel conditore. *Sparte & Mycenae* etiam alibi junguntur, ut *Fast. Lib. VI. §. 47. Metam. Lib. VI. §. 414.* ubi *Thebis* dicuntur vicinae, & haec verba notanda: *Argosque & Sparte, Pelopeïadesque Mycenae.* Vide nunc porro literarum omnium similitudinem & vestigia verae lectionis etiam in corruptis. Ceterum ut pro *quavis* Ovidio usitatum est, sicut etiam aliis optimis scriptoribus. *In honore esse* ut *Metam. X. §. 170. nec citharae, nec sunt in honore sagittae.* E compendiosa scriptura *qionore* illud *viguer* fluxit. Et sic in ceteris. Et quam pulchrè jam τὸ *in honore* opponitur mox τὸ *Vile!* Omnia haec sunt indicia veritatis. Ex innumeris aliis tam tetrè corruptis tantum adhuc unum adjiciam locum, mire vexatum, cum negare non possent, ipsum revera per se genuinum esse, etsi corruptissimum, & se in vanum laborare satis sentirent viri docti. Locus is est apud eundem OVIDIUM *Trist. Libr. II. §. 565.* ubi cultissimus Poëta sic de scribit:

Candidus à salibus suffusus felle refugi:

Nulla venenato litera mixta joco est.

Inter tot populi, tot scripti millia nostri,

Quem mea Calliope laeserit, unus ego.

Non

*Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse malis.*

Verſum tertium eſſe mendofum, omnique commodo nexu & conſtructione carere, præterea barbarum ac illatinum cenſeri debere, balbuties ipſa oftendit. Tanaquil Faber legebat *tot ſcriptis, millia, noſtris*, ut cohæreret *tot populi millia*, nec *millia ſcripti* pro *ſcriptorum* inſolenter & infulſe diceretur. Idem volebat Nic. Heinfius, niſi quod etiam initio corrigeret *Inter enim populi*. Sed quis ſibi vel cogitando fingere poteſt, Ovidium ita turbaffe verba & eorum nexum contra totam indolem ſuam? Burmannus etiam hariolabatur *ſtudii tot millia noſtri*, adhuc plura corrupens, & ſtylum nil reddens meliorem. Corruptio ſagacius detegenda eſt, ut ſana linquantur intacta, & vulnera vera rollantur. Vox *noſtri* mox iterum recurrens hic ſimul vitioſa eſt. Millia vero verſuum ſuorum vel potius literarum, (præceſſit enim *nulla litera*) non populi millia, hic intellexit ſine dubio Naſo, quod etiam Georg. Merula propè ſenſit, etſi ipſe ſimiliter in luto hæſerit. Locus in Ibide *ſ. 3.* huic ſimillimus probe notandus eſt: *Nullaque, quæ poſſit, tot ſcriptis millibus, exſtat Litera Naſonis ſanguinolenta legi. Nec quemquam noſtri niſi nos læſere libelli. &c.* Sine dubio pari modo etiam hic locutus eſt Poëta. Nota porro, in MSS. etiam fuiſſe *Inter tot populos*. Fruſtra quidem. Sed illud quoque indicat, hic aliud quiddam latere, ut etiam in pronomine *noſtri* in fine verſus. Hoc cum ignoraretur, hinc vane ſudatum eſt, nec locus ſanari potuit hætenus. En tibi veram ſcripturam Ovidii facillimo ejus ingenio congruam. Emenda me fidejuſſore ſic iterum capitaliter:

*Candidus à ſalibus ſuffuſis felle refugi:
Nulla venenato litera mixta joco eſt;
Inque tuo populo, tot ſcriptis millibus olim,
Quem mea Calliope læſerit, unus ego.*

*Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse malis.*

Quid jam clarius, tersius, magisque Ovidianum optari potest? Allocutus erat, ut ibi videre potes, Cæsarem, & adhuc alloquitur. Hinc dicit *tuo populo*. Sic eadem cum reverentia de se ibid. V. 204. *Neve tuus possim civis ab hoste capi*. Trist. Lib. IV. El. II. V. 48. *populi rite per ora tui*. Et sic alibi sæpius. Etiam *scripta πλανθουρικῶς* de suis sæpe dicit. Trist. Lib. V. Eleg. I. V. 67. *ulli nec scripta fuerunt Nostra nisi auctori perniciose suo*. Et sic hoc eodem Lib. II. V. 278. ubi vide. Sed hic, ut diximus, multa literarum millia scripta designat. Satis apparet, ex *millibus olim primo millian ostri*, & sic paulatim *millia nostri* in vitiosis libris scriptum corruptumque fuisse. Hinc illa labe tam pertinax inhæsit, primum à vitiose scribentibus orta, deinde ab ineptis interpolatoribus aliisque mangonibus firmata auctaque, ipsa scilicet corruptione in ordinem aliquem redacta, quæ res maximam librorum cladem & calamitatem peperit. Incrustabant enim vitia, non funditus emendabant homines male seduli. Et nondum sæpe defuit hæc credula dicam? an audax simplicitas hominum sibi etiam de aliis judicandi potestatem arrogantium. O interioris artis incitia! Sic etiam Sulpicia, Poëtria illa doctissima tempore Domitiani, *quot millia* de suis versibus vel poematiis dixit in initio *Satyrae de Corrupto statu Republicæ*. Sed quia is quoque locus plane desperatum ulcus habet, heic coronidis loco idem emendetur. Locus ita se habet nunc in omnibus Editionibus V. 7.

*Cetera quin etiam, quot denique millia lusi,
Primaque Romanas docui contendere Grajis,
Et salibus variare novis, constanter omitto.
Teque, quibus, princeps & facundissima, calles,*

Adgre-

Adgredior; precibus descende clientis, & audi.
Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an terras, & patria secula mutat?

In quarto citati loci versu esse ulcera quaedam adeo manifestum est, ut dubitari nequeat. Quid enim est *quibus calles?* quorsum *ad quibus* pertinet? Mirè se viri docti torserunt, ut loco medicinam facerent, sed successu plane nullo. Ianus Douza divinabat *Teque tuosque, præs queis facundissima, colles Aggredior*, non solum audacter, sed etiam præter rem. Non enim colles, sed solam hic Calliopem invocat, ut verbum *descende* ostendit. Anonymus quidam Douzæ refragatus *chuis*, id est *chuis*, ut ait, hario-latur pro *calles*, quasi Actium Pacuviumve in manu haberet. Scioppius *quibus princeps es facundissima collis*, conjicit ineptè; cum *ad quibus* nihil habeat, quo referatur. Et quis ille *collis* sine nomine? cur non potius montem Heliconem, Parnassum, Pindumve nominasset? Nic. Hein-fius tamen pene similiter tentabat *Teque tui princeps & facundissima collis*. Cl. Burmannus hæc omnia dura & coacta merito vocat. Sed quod existimat, *ad calles* posse defendi, nova distinctione adhibita, provocans ad Thom. Munckerum idem sentientem, Barthiumque sic citantem, errat vehementer, ut mox apparebit lectione genuina restituta. Ipse etiam sibi diffusus mox *polles* divinatur. Tu vero, lector benevole, missis his æstibus secure emenda nobiscum & lege ita:

Cetera quin etiam, quot denique millia hui,
Primaque Romanas docui contendere Grajis,
Et salibus variare novis, constanter omitto.
Teque, quia es princeps & facundissima cælo,
Adgredior; precibus descende clientis, & audi.

*Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an terras, & patria sæcula mutat?*

Sic, inquam, non aliter scripsit Sulpicia sensu & nexu perspicuo. Teque, ait, aggredior, o Calliope, quia es princeps & facundissima cælo; age illo descende, idque precibus meis, tuæ scilicet clientis, & audi &c. Et ne quisquam Cynicus jactet, nos nimis arroganter talia affirmare solitos (quasi arrogantia esset, tot malis omnia veterum monumenta adhuc inundantibus serio & fidenter, cum possis, occurrere) ecce quæ Sulpicia imitata fuerit, cum hæc scriberet, quæque ante oculos habuerit. Manifeste respexit locum Horatii Libr. III. Od. 4. initio: *DESCENDE COELO & DIC* age tibia *REGINA* longum *CALLIOPE* melos. Videsne jam, ita scripsisse Sulpiciam? Et certe è cælo, non è colle aliquo, quid Jupiter cogitaret, nunciare debebat Calliope; inde descendendum. Eundem locum Horatii respexit Statius, cum Sylv. Libr. III. Carm. I. v. 50. scriberet: *Sed quænam subiti veneranda exordia templi, Dic age Calliope. socius tibi grande sonabit Alcides;* nam etiam ultima ad ejusdem imitationem more solito posuit. Ac ne dubites, Sulpiciam loca Horatiana cupide imitari; sic mox ibid. v. 16. dum scribit, *Non aliter, primo quam cum surreximus ævo &c.* respexit & imitata est illa Horatii Lib. I. Sat. 3. v. 100. *Quum propefferunt primis animalia terris, Mutum & turpe pecus.* Sic cum eadem Sulpicia v. 35. loco etsi nunc corrupto Domitiani sævitiam & luxuriam describere tentaret, Horatium iterum imitari voluit. Ita enim legitur ibi:

*Nunc igitur qui res Romanas imperat inter,
Non trabe, sed tergo prolapsus, & ingluvie albus,
Et studia, & sapiens hominum nomenque genusque,
Omnia abire foras, atque Urbe excedere jussit.*

Nihil

Nihil erat pulchrius dictum ad Domitiani tyranni imaginem exprimendam. Verba *ingluvie albus* elegantissima sunt. Imitatur hæc Horatii Lib. II. Sat. 2. *pinguem vitium albumque neque ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.* Eadem imitatus est Persius Sat. III. V. 98. *Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.* Sed locus Sulpiciæ adhuc fæde corruptus est. Barbarum plane atque illatinum est *res Romanas imperat*, vel *imperat inter res Romanas.* Alluditur ad fabulam Æsopicam de trabe vel tiggillo primùm ranis à Jove pro Rege dato, quo spreto deinceps alius rex Serpens seu Hydrus fuit missus, ad quem voracem miserorum subditorum sive ranarum tyrannum pertinent verba *tergo prolapsus* & *ingluvie albus*; & huic similem esse Domitianum indicat, non quasi Domitianus ipse revera trabs vel hydrus fuisset. Ridicule! *τὸ inter* maxime corruptum infecit etiam proximum verbum. Omnino sic emendandum est unice:

*Nunc igitur qui res Romanas temperat, ut rex
Non trabe, sed tergo prolapsus, & ingluvie albus,
Et studia, & sapiens hominum nomenque genusque,
Omnia abire foras, atque Urbe excedere jussit.*

Facilis erat corruptio verbi genuini *temperat* in ineptum illud *imperat*, vel *inferat*, ut in antiqua editione quadam mea exhibetur. Hanc verissimam esse scripturam Sulpiciæ facile Douza credidisset ac certus fuisset. Sed quia ulcus præcipuum in *τὸ inter* latens, pro quo *ut rex* omnino emendandum est, idque capitaliter & tamen prorsus exigua paucorum apicum mutatione, ignorabat Vir nobilissimus, ideo ex luto isto se expedire nequii. Nolo hic exhibere ridiculas ac pene spurcas ob verbum *prolapsus* doctorum quorundam interpretationes & æstus. Hi fructus sunt mendarum. Verbum *prolapsus* pertinet ad hydrum, regem ranis desuper loco trabis missum, non ad Domitianum.

tiantum. Rex ranarum nempe non sub trabis, sed sub hydri figura in lacum tergo prolapsi & ingluvie albi ac voracitate turgidi constitutus est. Ei similis fuisse Domitianus hic dicitur. Quid clarius & pulcrius fingi potest? Quod vero *albus* eleganter dicatur turgidus cum pallore, docet vel unicus Horatii locus Lib. II. Od. 2. *aquosus albo corpore languor*, de hydrope; quem non modò Serenus Samonicus cap. 27. imitatur similiter de eo loquens, dum ait *albertia membra*, & mox *languoris aquosi*, sed etiam Prudentius quater, nempe Hymn. VIII. Cathem. *¶. 62. aquosus humor in venis*. Peristeph. Hymn. I. *¶. 112. alba morbis corpora*. Hymn. III. *¶. 239. Hydrops aquosus lucido Tendit veneno intrinsecus*; & denique in Psychomach. *¶. 244. sensu nonnihil alio, albo jejunia vultu. Tò temperat* similiter more Horatii positum, qui Lib. I. Od. 12. canit *Qui mare & terras variisque mundum Temperat Horis*. Sic enim & illic majore litera initiali *Horis*, non *horis*, est scribendum. Intelligit enim quatuor anni partes, tam pulchrè initio Libr. II. Metam. ab Ovidio descriptas, non viginti quatuor partes diei civilis, ut inepte vulgo explicatur. Dicit fere idem Poëta, quod verus summusque Deus Noacho Genes. cap. VIII. vers. 22. seu ultimo promisit. Ceterum vide, quam proclivis librariorum fuerit lapsus, ut ex vocalis istis coalescentibus *utrex* corrumperent *inter*. Quanta autem nonnunquam sit venustas talium monosyllaborum in fine versus positorum, proluxe & exemplis & emendationibus in *Præmetio* nostro *Crucium Criticarum* cap. VIII. pag. 107, 108. &c. ante aliquot annos docuimus. Sed desinamus, ne nimis nunc in altum abrepti portus oblivisci videamur. Restat enim integer Oceanus, non infeliciter, ut spero, jam dudum enavigatus.

T A N T U M.

ELE.